

موانع پیشرفت کشاورزی در ایران

-۲-

موضوع صنعتی ساختن ممالک در حال توسعه و رشد حتی اگر موضوع کمبود سرمایه در بین نباشد تهیه ابزار و وسائل صنعتی متناسب و خرید ماشین‌آلات صحیح و انتخاب بهترین و متناسبترین آنها عمل مشکلی است چون کمپانیهای فروشنده و برخی ازدلالان صنعتی غالباً موجبات ضرروزیان ممالک خریدار را فراهم میسازند. صنایع کوچک البته این درد سرها را ندارد و مشکل تهیه ابزار و وسائل یدکی برای صنایع کوچک کمتر از صنایع بزرگ است ابزار و وسائل یدکی راحتی از کارگاههای نزدیک در مراکز شهرها میتوان تهیه کرد و فقط برخی از قطعات مهم را از خارج وارد نمود. در ممالک عقب مانده موضوع ارتباطات و حمل و نقل یک عامل منفی برای پیشرفت صنعت بشمار میرود، زیرا صنایع مورد بحث مواد اولیه مورد نیاز را خود باید از نواحی مختلف تهیه کنند و همچنین فرآورده های صنعتی خویش را مجبورند بی بازارهای مختلف حمل کنند که در هر دو صورت با مشکل خرابی جاده و نقص ارتباطات مواجهند و به علت افزایش مخارج حمل و نقل در اکثر موارد قدرت رقابت از آنها سلب میگردد صنایع کشاورزی که در مراکز دهات مستقر هستند به علت نزدیکی بی بازار فروش سهولت قادر بر رقابت با صنایع بزرگ بوده و چون منابع و مواد اولیه کافی در دسترس دارند قادرند جنس را بقیمت ارزانتر تهیه و فعالیتهای محدود صنعتی آنها از لحاظ نسبی جنبه اقتصادی بیشتر خواهد داشت برای کشورهای کشاورزی که مصمم بصنعتی شدن هستند یک نکته اجتماعی بسیار مهم وجود دارد و آن اینست که این ممالک نباید بطاریک موضوع ایده آلی بیابند و کلیه ارتباطات سوسیولوژیک اجتماع خود را در هم بریزند. ایجاد صنایع و کارخانجات صنعتی و تمرکز آنها در مراکز شهرها و نواحی صنعتی همانطور که تشریح شد بایجاد یکنوع یورش و مهاجرت ناسالم دهقانان به شهرها کمک میکند و ایجاد چنین وضعیتی مضربحال اجتماع است. در ممالک کشاورزی اصولاً همیشه بمقدار لازم کارگر بیکار در دهات وجود دارد که در طلب کار بهتر و سهلتر دهات را ترک گفته و بمراکز صنعتی در شهرها مهاجرت میکنند و از

آنچائیکه کارخانجات قدرت جذب تعداد کارگر محدود و معینی را دارند و پیشرفت و تحولات صنعتی استفاده از کارگر را بحد اقل تنزل میدهد بالمال موضوع بیکاری مشکلی را بوجود میآورد . محلات پراز دحام و شلوغ در جوار کارخانجات ایجاد میگردد و افزایش جمعیت و تراکم افراد معدلاً انحرافات اجتماعی ، سرعت جنایت ، فحشا و نظائر را بالا میبرد و این همان چیزی است که در برخی از محلات جنوبی تهران وجود دارد . محلاتیکه در مسیر جاده قم و ساوه خیابان رزم آرا و صدرا لاشراف یاد رکنار کارخانجات نساجی ، چیت بافی ، شهرری و نظائر بطور خود رو روئیده شده و همچنین محلات کارگری که در جنوب غربی تهران در قسمتهای جی و بریانک هفت چنار زیر خطر آه آن درجاده قدیم کرج . سرقات مهر آباد ساخته اند نمودارهای زنده و زنده برای اثبات مطالبی است که گفته شد و با وجود تفاوتی که تقریباً این محلات دهاتی و کارگری با محلات مشابه خود در سایر ممالک در حال رشد دارند هرگز نمیتوان آنها را از هم متمایز دانست و صنایع بزرگ باید در ایران بوجود بیاید و در عین حال باید سالها بگذرد و آنقدر توسعه پیدا کند تا بتواند قسمتی از اینهمه افراد بیکار را بخود جذب کند و آنها را بکار بگمارد .

تعریفی که از صنایع روستائی و صنعتی ساختن کشاورزی میتوان کرد اینستکه اینگونه صنایع میتواند از ظهور اینگونه مشکلات اجتماعی جلوگیری کند . و از همه با از بیشتر نیروهای کار موجود در مناطق روستائی بهره برداری نماید .

موضوعی را که علیه ایجاد واحد های کوچک صنعتی در مراکز دهات باید اقامه کرد مربوط بعملکرد کم کارخانجات کوچک و گرانی هزینه تمام شده جنس در اینگونه کارخانجات در مقام قیاس با واحد های بزرگ صنعتی است منباب مثال در چین یک کارخانه اسید سولفوریک کوچک با تولیدات در حدود نیم تن در روز تقریباً ۵۰ نفر کارگر برای تولید هر تن جنس احتیاج دارد که این واحد پنجاه برابر بیش از رقم و میزانی است که کارخانجات بزرگ در ممالک صنعتی بکار میگمارند .

در کارخانجات نساجی دستی و کوچک درهند دستمزد کارگر بیش از ۷۵ درصد از قیمت تمام شده جنس را تشکیل میدهد در حالیکه دستمزد کارگر در کارخانجات بزرگ نساجی بیش از ۲۵ درصد از جمع مخارج تمام شده نیست تولید حداکثر و تولید ارزاتر از مختصات واحدهای صنعتی بزرگ است و

بهمین دلیل نباید منتظر بود که واحد های صنعتی کوچک در شرایط متساوی و یکسان بتوانند با آنها رقابت کنند مطالبی که در اینجا بحث میشود مربوط به دوره خاصی از توسعه و تکامل پیشرفت صنعتی برای ممالک روبرش است که از مرحله کشاورزی عبور و در آستانه مرحله بااصلاح نیمه صنعتی شدن قرار دارند . عواملی که سبب ایجاد صنایع کشاورزی و صنعتی ساختن کشاورزی میگردد پیشرفت اقتصاد و بهمهراه آن تحول و تکامل پدیده های اجتماعی و تمامی این عوامل سبب میشود که صنایع کوچک کشاورزی درسیر بجان کمال بموقع صنایع سنگین تبدیل شوند البته جهش وقتی ضرورت پیدا میکند که بقا و دوام آن تضمین شده باشد والا بورسکستگی منجر میشود . برای تجسم اهمیت صنایع کوچک کافی است گفته شود که پس از کشاورزی در ممالک در حال توسعه و رشد بیشتر نیروهای کار در صنایع کوچک متمرکز هستند . بیش از ۸۵ درصد از نیروی کار گری هند در صنایع سبک و کوچک کار میکند . صنایع مصرفی ژاپن قسمت عمده آن شکل صنایع کوچک و محلی را دارد .

صنایع نساجی ژاپن با همه کوششی که در راه تغییر خود بکار میبرد بیشتر و اکثراً از واحد هائیکه حداکثر پنجاه نفر کارگر کمتر دارد بوجود آمده است .

در خصوص هند لازم بتذکر است یکی از ممالکی که در سنوات اخیر اقدامات اساسی ویی گیر در زمینه پیشرفت صنایع روستائی بعمل آورده و نتایج بسیار مثبت و ارزنده از این اقدامات گرفته کشور هندوستان میباشد در هند در سالهای اول برنامه توسعه صنایع روستائی سازمانهای مخصوصی تشکیل و مقدمات این تحول بزرگ در زمینه بهره برداری از این رشته از صنایع فراهم شد در برنامه پنجساله اول و دوم هند، هدف و سیاست کلی دولت برای بهبود و توسعه صنایع روستائی عبارت بود از :

۱ - تشکیل شورای عالی صنایع روستائی و توسعه شبکه های آن در تمام کشور .

وظیفه این شورا در درجه اول مطالعه و بررسی دقیق از وضع مشکلات و نواقص صنایع رایج در دهات بود .

در داخل این شورا سازمانی بنام مرکز تکنولوژی صنایع روستائی وظیفه داشت که در خصوص مشکلات فنی صنایع جهت رفع آنها و راهنمایی و

هدایت صاحبان صنایع روستائی مطالعه و اقدام کند بعلاوه سازمان مذکور روستاهای فنی مرفقی صنعتی را در مراکز دهات بزارعین میاموخت .

۲ - تضمین قیمت محصولات صنایع دستی و صنایع روستائی

۳ - کنترل کیفی و کمی محصولات صنعتی بسدین معنی که بجمع تولیدات صنایع بزرگ که مشابه آن در دهات تهیه میشود توجه وسیعی میشود تا رقابتی بین صنایع سبک روستائی بوجود نیاید . محل مصرف و بازار فروش هر یک از اجناس صنعتی معین و مشخص میگردد که از صنایع روستائی قدرت مقاومت با صنایع بزرگ سلب نگردد .

۴ - نسبت بصدور پروانه و اجازه شروع فعالیت واحد های بزرگ صنعتی دقت زیاد بعمل میآید و چنانچه فعالیت واحد های مزبور موجب رکود کار صنایع روستائی میگردد اجازه کار این قبیل واحد های صنعتی تحت شرایط خاص محدودیتهای لازم صادر میشود .

بعنوان مثال صنایع چرم سازی . صابون سازی . چاپ روی پارچه و سایر صنایع و از این قبیل مشمول این محدودیت بود .

۵ - جلوگیری از توسعه ظرفیت صنایع بزرگ ازدونظر، یکی اینکه با انجام این عمل امکان تهیه بازار برای محصولات کوچک فراهم شود . دوم تعیین احتیاج واقعی اقتصاد کشور بمصرف محصولات معینی، با توسل باین اقدامات توسعه بازار برای مصرف محصولات صنایع کوچک را تضمین و از طرفی محدودیتهای صنایع بزرگ را تعیین میکردند و بمنظور اجرای چنین سیاستی هر چند یکبار در شرایط اقتصادی کشور تجدید نظر بعمل میآید . این محدودیتهای طبیعاً متوجه صنایع بزرگ بود که سهولت با صنایع کوچک مشابه قدرت رقابت داشتند و الا صنایع بزرگ که وسایل مورد نیاز صنایع کوچک را تهیه میکنند مشمول اینگونه محدودیتهای نمیشدند .

۶ - تشکیل شرکت های تعاونی نسبت به بهبود صنایع از لحاظ تکنیک کنترل کیفی محصول - خریدار مواد اولیه مارکتینگ و فروش اجناس تولیدی اقدامات مؤثر معمول و اشکالات اساسی که بحل آن میکوشیدند عبارت بود از فقر فنی - فقر مادی - نداشتن محل مناسب کار - فقد وسایل و ابزار های فنی و قطعات یدکی .

۷ - تصویب قوانین حمایت از صنایع کشاورزی در برنامه اول و دوم

عمرانی . توسعه برق و دسترسی به نیروی برق ارزان در دهات کمک بزرگی بمکانیزه کردن صنایع روستائی در هند نمود بترتیبی که بر اثر اجرای این دو برنامه محصول سالیانه حداقل به دو برابر افزایش یافت .

در خصوص اهمیت نقش صنایع روستائی در ایران بیگمان کشور ما نیز راهی پس دراز و دشوار در پیش دارد که بتواند موقعیت از دست رفته صنایع خانگی را احیا کند و اقداماتی در زمینه ایجاد صنایع روستائی بعمل آورد ولی بهر حال باید در نظر داشت که توسعه صنایع روستائی منبع درآمد عایدی سرشار برای روستا نشینان محسوب و باعث بهبود و بالارفتن سطح زندگی مردم و خصوصاً ایجاد رفاه بیشتری برای قاطبه اهالی کشور خواهد بود . اگر مشکلات بیکاری مخفی و پنهان روستائی را که نقش حساس و نسبتاً مهمی در جلوگیری از توسعه و پیشرفت اقتصادی ایران دارا میباشد مورد توجه قرار دهیم و مسائل مهم دیگر نظیر افزایش جمعیت - کمبود مواد غذایی و موضوع نیروی کار اضافی دهات را

بررسی کنیم توجه باینکه توسعه کشاورزی با مکانیزاسیون آن مترادف بوده و چنین امری بطور مستقیم باعث خواهد شد که مشکل بیکاری پنهان روستائی را تشدید

نماید تمام این مسائل اهمیت صنایع کشاورزی را مجسم و ثابت میکند ملازم با

تصمیماتی که باید برای برنامه‌های بسط و توسعه صنایع روستائی گرفته شود یک سلسله تصمیمات نیز بایستی در باره ترویج این صنایع و وسایل و تجهیزات آموزشی از قبیل ساختمان مراکز حرفه‌ای کشاورزی - پرداخت وام - اعتبارات و تهیه مواد خام مورد احتیاج و ایجاد بازارهای فروش که انجام برنامه‌های صنایع روستائی را ممکن میسازد اتخاذ گردد .

رئوس مطالب و خلاصه آنچه که گفته شد :

۱- ممالک کشاورزی بدنبال اقدامات تکاملی اصلاحات ارضی و برای تضمین موفقیت برنامه‌های تقسیم اراضی باید ب فکر صنعتی ساختن خود باشند و مقدماً بایستی در صنایع کشاورزی سرمایه گذاری گردد .

۲- قبل از طرح ریزی برنامه صنعتی ساختن کشاورزی نکات عمده زیر باید مورد توجه قرار گیرد .

الف - ایجاد سرویس متمرکز صنایع کشاورزی

منیاب مثال در هندوستان سالها قبل از شروع برنامه صنعتی ساختن کشاورزی سرویسی که صرفاً جنبه آزمایشی و مطالعاتی داشت برای بررسی امر صنایع کشاورزی بوجود آمد .

ب - انتخاب و تربیت کادر فنی

ج - آماده ساختن مردم دهات و آشنا ساختن آنها بفوائد و محاسن

صنایع کشاورزی

۳- بادر نظر گرفتن اینکه در ایران سازمانهای مختلف که در دستگاههای اجرائی مختلف مملکتی قرار دارند وظایف یکسان و واحدی را انجام میدهند باید قبول کنیم تمرکز این دستگاهها در آن قسمت که مربوط بصنایع کشاورزی است به پیشرفت امر صنعتی ساختن کشاورزی ایران کمک میکند.

۴- تشکیل شورای عالی سرویس صنایع کشاورزی

۵- هدف صنعتی ساختن کشاورزی باید مشخص شود .

۶- منطقه بندی کارخانجات و انتخاب دهات و نواحی که باید صنعتی شوند و نوع صنعت و کارخانجاتی که باید در این مناطق مستقر شود به برنامه دقیق و وسیع احتیاج دارد . منابع مثال ایجاد کارخانجات دی هایدریزاسیون سزیجات کنسرو و میوهجات در مناطق میوه خیز شمال - خراسان و آذربایجان جنبه اقتصادی دارد .

۷- از آنجا که تربیت و تجهیز کارگران کشاورزی و تبدیل آنها به نیروی کار صنعتی شرط لازم برای صنعتی ساختن کشاورزی بشمار میرود لازمست به موازات ایجاد سرویس صنایع کشاورزی در داخل شرکتهای تعاونی روستائی افراد لازم بتناسب برنامه کار انتخاب و بمرکز تعلیم و تربیت حرفه ای در شهرها اعزام و برای کارآموزی بکارخانجات معرفی گردند که در موقع شروع بکار مشکلی از لحاظ اداره و بهره برداری از کارخانجات وجود نداشته باشد .

۸- وظایف اصلی سرویس با اداره صنایع کشاورزی این است که با اصول علمی و آماری کلیه امکانات صنعتی دهات را بررسی کند و ارزش و اثر نسبی هر یک از صنایع را اندازه گیری نماید و در چهارچوب منابع و وسائل موجود امکان طرح و تنظیم یک یا دو برنامه مدت دار را مورد بررسی قرار دهد .

۹- ساز روشن شدن هدفها و انجام مطالعات مقدماتی وظیفه دیگر دولت این است که تسهیلات اعتباری لازم را برای پیشرفت صنایع روستائی فراهم نماید سعی شود که بین شرکتهای تعاونی کشاورزی و اتحادیه های صنعتی کشاورزی ارتباط برقرار گردد .

۱۰- وظیفه سرویس صنایع کشاورزی اینست که مرتباً نتایج آخرین تحقیقات و پیشرفتهای علمی مربوط بهر صنعت را در دسترس واحدهای صنعتی کشاورزی بگذارند تا بتوانند خود را با شرایط جدید تطبیق داده و هماهنگ کنند ،

مروجین صنایع کشاورزی تنها عاملان ارتباطی مطمئن بین تولیدکننده در دهات و مصرف کننده در شهرها و دهات بشمار میروند و پیش قراولانی هستند که اعتقاد افراد را بخود و اظهارات خود جلب مینمایند تهیه مروج صنعتی عیناً تربیت مروج کشاورزی عمل بسیار مشکلی است .

۱۱- شکی نیست که کوششهای صنعتی کشاورزی با کوششهای عمرانی مملکتی ارتباط دارد و در این قسمت لازمست یادآوری شود که در امر صنعتی ساختن کشاورزی نظیر سایر فعالیتهای عمرانی وجود طرح و نقشه جامع و نیاز به هسته رهبری و افراد متخصص و صمیمی - معتقد و مؤمن حائز اهمیت است و طرحهای صنعتی موقتی زمانی با موفقیت قابل اجرا است که در تعیین و تنظیم هدفها منافع مردم و منافع اکثریت مردم مملکت بجدا کثر منظور شود .

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی